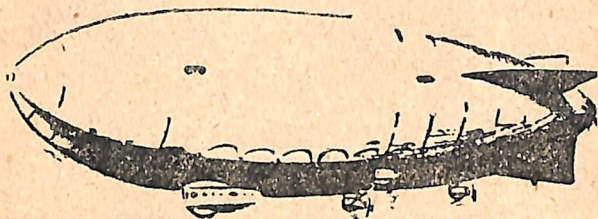

Ն. ՍԵՐԱՇԿՈ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Ленинградского
СССР

ԿԱՌՈՒՑԵՆՔ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ
ԴԻՐԻԺԱԲԼՆԵՐ

ԽՅՀԻՐ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԿԵՆՏՐՈՆ. ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ԻՐԱՆԻ Ա.

1931

629.13

4-38

629.13
U-38

04 AUG 2010 C 31-11
1979
345

Ն. ՍԵՄԱՇԿՈ

ԿԱՌՈՒՑԵՆՔ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ
ԴԻՐԻՔԱԲԼՆԵՐ

ԽԱՆՈՒ ԺՈՂՈՎԱԴԻՐ. ԿԵՏՐՈՆ. ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՈՒՆ
ՄՈՍԿՎԱ

1931

30 JUL 2013

14569

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ИСТОРИКО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ
НАУК
Академии Наук
СССР

Թարգմ. Ս. Հ.

59293 - 66

Главлит № А-85.368   Заказ № 361.   Тираж 5.000
Книжная ф-ка Центриздата Народов СССР. Москва,
Шлюзовая набережная, 10.

ԴԻՐԻՓԱԲԼԸ ԻՐԵՎ ՄԵՐ ՈԳՆԱԿԱՆԸ՝ ԽԱՂԱՂ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Սովառնականները (աերոպլաններ) հաղորդակցության սքանչելի միջոց են. նրանք թեթև են, արագաշարժ, մի ժամվա ընթացքում 200 և ավելի կիլոմետր են անցնում, համեմատաբար այնքան ել թանգ չեն, հարմար են թե խաղաղ աշխատանքի և թե պատերազմական նպատակների համար: Մեր ողային նավատորմը արագ է աճում: Այժմ արդեն չկա գրեթե վոչ մի խոշոր հիմնարկ կամ ձեռնարկություն, վոչ մի պրոֆմիություն, վորոնց անունները, կարմիր աստղի կողքին, գրված չլինեյին խորհրդային աերոպլանների վրա:

Դիրիփաբլը, վորպես ողային հաղորդակցության միջոց, ունի մի

շարք չափազանց արժեքավոր հատկություններ, վորոնցից դուրկ ետերոպլանը: Այդ հատկություններից ամենազլխավորն է — հեռավոր թռիչքների ընդունակությունը առանց դադարի: Ամենագորեզ դիրիժաբլները կարող են թռչել առանց դադարի մինչև 118 ժամ, մինչդեռ ամենալավ սավառնակները կարող են թռչել առանց դադար առնելու միայն մինչև 50 ժամ:

Նորերս Մոսկվա այցելած գերմանական «Գրաֆ Ցեպելին» դիրիժաբլը 1929 թվականին կատարեց հռչակավոր թռիչք ամբողջ յերկրագնդի շուրջը, անցնելով 35 հազար կիլոմետր տարածություն և ունենալով միայն յերեք դադար: Ամբողջ այդ տարածությունը նա անցավ 21 որվա ընթացքում, վորոնցից ողի մեջ անցկացրեց միայն 12 ուր, իսկ մնացած ժամանակը — դադարի կայաններում: Վոչ մի այլ միջոցով — վոչ ողային, վոչ յերկրային և վոչ ել ծովային հա-

ղորդակցության — չեր կարելի այդպիսի ճանապարհորդություն կատարել այդչափ կարճ ժամանակամիջոցում:

Համեմատենք դիրիժաբլով ճանապարհորդելու տեղությունը հաղորդակցության սովորական միջոցների հետ (ծովով կամ ցամաքով): Մոսկվա — Տաշքենտ տարածությունը դիրիժաբլը անցնում է 29 ժամում, այսինքն համարյա թե մի ուրում, իսկ ցամաքով — նույն իսկ ամենաճեպնթաց գնացքով պետք է գնալ $5\frac{1}{2}$ ուր: Մոսկվա — Տոմսկ տարածությունը դիրիժաբլով կարելի յե անցնել 19 ժամում, իսկ ճեպընթաց գնացքով — 4 ուրում: Յեվրոպայի և Ամերիկայի միջև յեղած տարածությունը դիրիժաբլով կարելի յե ծածկել 2—3 ուրում, իսկ ծովով — նույն իսկ ամենաարագ նավով — վեց ուրից վոչ պակաս: Անգլիայից Ավստրալիա դիրիժաբլով կարելի յե հասնել 10 ուրում, իսկ ցամաքով ու ծովով այդ ճանապարհորդությունը կարելի յե կատարել միայն 30—35 ուրում:

Յեվ, վոր առանձնապես հետաքրքրական
 Ե, Յեվրոպայից Ալյասկա—Հյուսիսային բևե-
 ուի վրայով—դիրիժաբլով կարելի յե թռչել—
 հասնել 3 օրում, իսկ հաղորդակցության և
 վոչ մի այլ միջոցով, — վոչ ցամաքային և
 վոչ ել ողային, առանց դադարի—անցնել
 այդ տարածությունը հնարավոր չե։ Դիրի-
 ժաբլի այդ հատկությունը բացառիկ կարևոր
 նշանակություն ունի հենց մեր յերկրի
 պայմաններում. ԽՍՀՄ-յությունը յերկրա-
 գնդի մեկ վեցերորդ մասն է գրավում. մեր
 յերկրի ահագին տարածությունները շատ
 հաճախ զուրկ են հաղորդակցության վորևե
 ուղիներեց (Սիբիրի տայգան, հյուսիսային
 անտառները, արևմտյան ճահճուտները և
 այլն)։ Յերկաթուղային ցանցը մեր յերկ-
 րում չափազանց նոսր է, խճուղիները քիչ
 են և շատ հաճախ անկարգ վիճակի մեջ են
 գտնվում։ Այդպիսի պայմաններում դիրիժաբ-
 լով ահագին տարածությունները առանց

դադարի անցնելու հնարավորությունը բա-
 ցառիկ կարևորություն է հանդիսանում։

Դիրիժաբլի մյուս ահագին առավելու-
 թյունն է նրա մեծ բեռնաբարձունա-
 կությունը։ Դիրիժաբլը կարող է բարձ-
 րացնել մինչև 60 տոննա բեռ։ Դիրիժաբլի
 մեջ սովորաբար սարքվում է բավականին
 հարմար շենք ուղևորների համար։ Այդպի-
 սով, դիրիժաբլները կարող են փոխադրել
 ծանր բեռներ և խոշոր թվով մարդիկ։

Հեշտ է պատկերացնել, թե վորպիսի մեծ
 նշանակություն ունեն մեր յերկրի տնտե-
 սական և կուլտուրական զարգացման համար
 դիրիժաբլի այդ հատկությունները։ Դիրիժա-
 բլի ոգնությամբ հեշտ է արագ և հարմար հա-
 ղորդակցություն հաստատել կենտրոնի և ամե-
 նահեռավոր ծայրագավառների միջև։ Ամեն
 մեկը հասկանում է, թե վորքան արժեքավոր է
 դա։ Մեր կենտրոնական հիմնարկները կկա-
 րողանան ավելի լավ ղեկավարել աշխատանքը
 տեղերում — կարելի յե ուղարկել հրահան-

գիշներ և առհասարակ աշխատողներ, արագ տեղ կհասնի փոստը: Կբարձրանա բնակչության կուլտուրական մակարդակը, վորովհետև արագ կստացվեն լրագրեր, ժուռնալներ, գրքեր: Շուտափույթ կերպով մթերքներ կամ ապրանքներ պահանջվելու դեպքում — կարելի չե ուղարկել դրանք դիրիժաբլով: Վորքան կարևոր կլինեն այդպիսի կապը Կամչատկայի* կամ Սախալինի** հետ, Հեռավոր Հյուսիսի կամ Անդրկովկասի հետ: Կանոնավոր հաղորդակցությունը դիրիժաբլներով ահագին նշանակություն կունենար մեր յերկրի հեռավոր ծայրագավառների թե տնտեսական, թե կուլտուրական և թե վարչական զարգացման համար:

Հեռավոր ծայրագավառների հետ դիրիժաբլի միջոցով հաղորդակցություն ունե-

* Կամչատկան թերակղզի յե Սիբերի հյուսիս - արևմտյան ափերին:

** Սախալինը մեծ կղզի յե Սիբերի արևելյան ափերին. նրա հյուսիսային մասը պատկանում ե ՌՍՀՄ-ին, իսկ հարավային մասը — Յապոնիային:

նալը ավելի եժան կնստի, քան թե անբուսականներով կամ նույն իսկ ծովային ճանապարհով: Այսպես, որինակ, յեթե դիրիժաբլներով հաղորդակցություն սահմանվի հեռավոր-արևելյան գծով, դիրիժաբլով կարելի չե փոխադրել մի տարվա ընթացքում 2,700 տոննա ապրանք և մեկ կիլոգրամ ապրանքի փոխադրության արժողությունը 750 կիլոմետր տարածության վրա կլինի միայն 26 կոպեկ: Նավով տարեկան հնարավոր ե փոխադրել միայն յոթ հարյուր տոննա բեռ. անբուսականով կարելի չե փոխադրել միայն հարյուր հիսուն տոննա և այդ դեպքում փոխադրության արժողությունը կլինի վոչ թե 26 կոպեկ կիլոյից, ինչպես դիրիժաբլով փոխադրելու դեպքում, այլ 1 ռ. 50 կ.: Այդպիսով, դիրիժաբլով փոխադրելը վոչ միայն ավելի արագ կլինի, քան հաղորդակցության վորևեք այլ միջոցով, այլ և ավելի եժան:

Ինչպես հայտնի յե, հյուսիսում Խորհրդային Միությանը պատկանում են ահա-

գին, դեռևս բավարար չափով չուսումնասիրված տարածություններ: Ճիշտ է, հյուսիսային յերկրները ավելի ու ավելի խորը ուսումնասիրվում են. դեռ 1930 թ. ամառը ընկ. Շմիդտի եկսպեդիցիան մի նոր յերկիր գտավ ծայրահեղ հյուսիսում («Վիգեյի անվան յերկիր»-ը): Բայց և այնպես մնում են դեռ շատ հյուսիսային տարածություններ, վորոնք չեն ուսումնասիրված, չեն հետախուզված: Իսկ դեպի այդ հեռավոր, հավիտենական սառույցով ծածկված յերկրները ուղղված յուրաքանչյուր բեռնային (հյուսիսային) եկսպեդիցիա միշտ կապված է խոշոր փորձանքների հետ եկսպեդիցիայի անդամների կյանքի և առողջության համար:

Դիրիժաբլը ահագին ոգնություն կադող ե հասցնել մեզ մեր հյուսիսային անմատչելի ծայրագավառների ուսումնասիրության գործում: Այդ ծայրագավառները քիչ են ուսումնասիրված, մինչդեռ նրանց խորքերում պահված են յերբեմն ահագին հարստու-

թյուններ: Այսպես, որինակ, նույն Վամ-չատկայում Խորհրդային եկսպեդիցիան 1923 թ. բաց արավ շատ բարձր վորակի նավթի ահագին պաշարներ:

Դիրիժաբլը ունի մի հատկություն ևս, վորը չափազանց կարևոր է գիտական-հետախուզական աշխատանքի համար, — նա կարող է դանդաղեցնել թռիչքի արագությունը և նույն իսկ անշարժ մնալ: Զննելու, պլաններ հանելու, եկսպեդիցիա իջեցնելու համար դիրիժաբլի այդ հատկությունը բացառիկ նշանակություն ունի:

Վերջապես, դիրիժաբլը, ինչպես և ողային հաղորդակցության ամեն մի այլ միջոց, կարող է գործադրվել և այլ պետքերի համար: Աերոպլանները ներկայումս արդեն ոգտագործվում են դաշտերը սրակելու համար — գյուղատնտեսության վնասատուների դեմ պայքարելիս: Դիրիժաբլից այդ աշխատանքը ավելի ևս հարմար է կատարել, քան սավառակից, վորովհետև, ինչպես արդեն

շեշտեցինք, նա կարող է խոշոր չափով
դանդաղեցնել իր արագությունը, այլ և շատ
ավելի բեռ կարող է բարձել. նա չի պա-
հանջում հաճախակի նստումներ՝ քիմիական
նյութերի նոր պաշար վերցնելու համար:

Այս բոլորից միազամայն պարզ է, թե
վորքան մեծ նշանակություն է ունենալու
դիրիժաբլը Նորհրդային յերկրի տնտեսու-
թյունը բարձրացնելու և կուլտուրան զար-
գացնելու համար:

ԴԻՐԻՃԱԲԼՆԵՐԸ ԿՈՒԺԵՂԱՑՆԵՆ ԽՍՀ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Նորհրդային կառավարությունը վարել է,
վարում է և պիտի վարի խաղաղ քաղաքա-
կանություն: Սակայն, ինչպես ցույց տվին
Պետքաղվարչության (Գեպեուչի) բաց արած
հակահեղափոխական դավադրությունները,
մեր թշնամիները ուժեղ կերպով պատ-
րաստվում են զինված հարձակման Նորհր-

դային Միություն դեմ, վորպեսզի վիժեցնեն
մեր խաղաղ սոցիալիստական շինարարու-
թյունը:

Մենք պատրաստ պետք է լինենք այդ
հարձակմանը: Մենք պետք է աճեն կերպ
ամրացնենք մեր յերկրի պաշտպանունա-
կությունը, ուժեղացնենք մեր կարմիր բա-
նակի մարտական զորությունը: Պատերազմի
պատրաստություն տեսնելով, կապիտալիս-
տական պետությունները ներկայումս ձեռ-
նարկել են դիրիժաբլների կառուցմանը: Դեռ
ևս իմպերիալիստական պատերազմի ժամա-
նակ նրանք համոզվել են դիրիժաբլի ռազմա-
կան շատ արժեքավոր հատկությունների մեջ:

Ավելի դանդաղ կամ արագ շարժվելու
և անշարժ դրություն մեջ մնալու հատ-
կության շնորհիվ դիրիժաբլները դիտում
եյին ծովերը, հետախուզում եյին նավեր ու
նավակներ, գերի եյին վերցնում նրանց,
տանում նավահանգիստ, մակույկներ եյին
իջեցնում, ստուգում եյին նավերի վրա

դոկումենտները և այլն: Շնորհիվ հեռավոր
թոփաքների ընդունակութեանը, և այն ել
բոլոր պայմաններում (ցերեկը ու գիշերը,
ամպամած և մառախլապատ որերին և այլն),
դիրքաւորները ոգտագործւում եյին հառուկ
հեռավոր թոփաքների համար: Այսպէս, որի-
նակ, գերմանացիները դիրքաւորներից ուժա-
գոծել եյին նույն իսկ Պարիզը, Լոնդոնը,
վորոնք ֆրոնտից ահագին տարածութեան
վրա եյին գտնւում. նրանք այդ թոփաքները
սովորաբար գիշերով եյին կատարում, ահա-
գին բարձրութեան վրա, և այդպիսով աննկա-
տելիորեն հարձակւում եյին քաղաքի վրա:

Դիրքաւորները շատ անգամ հետևում եյին
չրասույզ նավակներին և նրանց ներկայու-
թեան մասին հաղորդում եյին իրենց նա-
վատորմին, իսկ յերբեմն ել վոչնչացնում
եյին նրանց:

Պատերազմի ժամանակ գերմանացիները
ոգտագործում եյին դիրքաւորները հեռավոր
ռայոնների հետ կապ պահպանելու և նրանց

պարեն հասցնելու համար: Այսպէս, որի-
նակ, «Գրաֆ Յեպելին» դիրքաւորը թոփաք
կատարեց Բուլղարիայից Կենտրոնական Աֆ-
րիկա, 14 տոննա բեռ տանելով պաշարված
գերմանական զորքերի համար և այդ ամ-
բողջ թոփաքը նա կատարեց թշնամու տե-
րիտորիայի վրայով:

Վերջին ժամանակներս հաջող փորձեր են
կատարվել՝ դիրքաւորից կախ տալ սավառ-
նակներ, վորպէսզի հետո հենց շարժման
ընթացքում այդ սավառնակները քակել և
ապա նորից կապել: Այդպիսով ընդլայն-
վում է սավառնակների գործողութեան շրջ-
ջանը, իսկ ինքը դիրքաւորը ստանում է
հուսալի պաշտպանութիւն թշնամու սա-
վառնակների հարձակման դեպքում:

Մասնագետները հաշվել են, վոր ռազ-
մական հետախուզութեան մեջ 9 դիրքա-
ւորները կարող են փոխարինել 60 կրեյսեր-
ների (հաժանավերի): Այդպիսով, պատե-
րազմի ժամանակ ևս դիրքաւորը կարող է

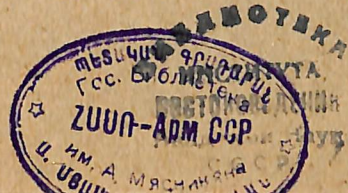
խոշոր դեր կատարել կապիտալիստական յերկրների բանականների համար—իրեն հարձակման միջոց, իսկ մեզ համար — իբրև պաշտպանության միջոց:

Խորհրդային Միության աշխատավոր մասսաները պատերազմ չեն ուզում: Մեր կուսակցությունը և խորհրդային իշխանությունը ձեռք են առնում բոլոր հնարավոր միջոցները, վորպեսզի կանխեն համաշխարհային նոր սպանդանոցը: Բայց այդ չինշանակում, վոր մենք նստելու յենք ձեռներս ծալած և սպասելու, մինչև վոր բուրժուազիան կուղարկի իր դիրիժաբլները՝ ումբակոծելու մեր խաղաղ բնակչությանը, քարուքանդ անելու մեր քաղաքներն ու գյուղերը, մեր ֆաբրիկներն ու գործարանները: Թող իմանան պատերազմի հրձիգները — մենք ձեռք ենք առնում բոլոր միջոցները, վորպեսզի Խորհրդային Միության դեմ հարձակում կատարվելու դեպքում Կարմիր Բանակի տեխնիկական սպառազի-

նումը լինի վոչ պակաս՝ բուրժուական պետությունների բանականների սպառազինումից: Խորհրդային դիրիժաբլները պիտի պաշտպանեն Խորհրդային Միության սահմանները:

ՈՒԺԵՂԱՑՆԵՆՔ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՀԱՎԱՔՈՒՍԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԻՐԻՃԱՔԼՆԵՐԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՀԱՍԱՐ

Դիրիժաբլի կառուցումը հեշտ գործ չե: Դիրիժաբլը համեմատաբար թանգ ե. մեկ դիրիժաբլի կառուցման մոտավոր արժեքն ե 4 միլիոն ուրբլի: Բացի դրանից, դիրիժաբլի միջոցով հաղորդակցությունը կանոնավորելու համար հարկավոր են մի շարք տեխնիկական պայմաններ: Պետք ե կառուցել կայմեր, վորոնց կարողանա մերձենալ դիրիժաբլը իջնելիս և ամրացավել նրանց — կայանի ժամանակ: Պետք ե կառուցել այսպես կոչված ելինգներ — հսկայական գարաժներ դիրիժաբլների կայանի համար: Հար-

կապոր են մի շարք այլ հարմարություններ։
Բացի այդ բոլորից, պետք է պատրաս-
տել դիրիժաբլի կառուցողների և վարիչ-
ների կադրեր։ այդպիսիները մենք գրեթե
չունենք, վորովհետև դիրիժաբլի կառուցումը
լայն չափերով մեզ մոտ չի յեղել։

Մեկ խոսքով, դիրիժաբլի կառուցումը
զարգացնելու համար պետք է խոշոր նա-
խապատրաստական աշխատանք կատարել։
Ահա թե ինչու Ոստավիաքիմի Կենտրոնական
Խորհրուրդը վորոշել է առայժմ սկսել միայն
չորս դիրիժաբլի կառուցումը—«Պրավդա»,
«Կլիմ Վորոշիլով», «Կոխտոգնիկ» և «Ոստա-
վիաքիմ»։ Յերբ մի քանի կազմակերպու-
թյուններ թույլտվություն են խնդրել մի-
ջոցներ հավաքելու նոր դիրիժաբլիների կա-
ռուցման համար—«Ուկրայինա», «Ան-
դրկովկաս», «Շինարար» և այլն,—Կենտրո-
նական Խորհուրդը մերժել է։

Զպետք է ցրվել, չպետք է ջլատել
ուժերն ու միջոցները։ Մեր ամբողջ ուշա-

ղբությունը կենտրոնացնենք առաջին հեր-
թին այժմ այդ չորս դիրիժաբլիների կառուց-
ման վրա։ Յերբ մենք կստեղծենք եսկադ-
րիլիա թեկուզ այդ չորս դիրիժաբլիներից,
մենք ահագին քայլ կատարած կլինենք մեր
յերկրի տնտեսության ու կուլտուրայի զար-
գացման ուղիով։

Դիրիժաբլիները կսավառնեն Խոր-
հուրդների յերկրի ահագին տարա-
ծությունների վրա, կկապեն հե-
ռավոր ծայրագավառները կենտ-
րոնի հետ, հետագոտական աշխա-
տանքներ կկատարեն չուսումնա-
սիրված յերկրներին նկատմամբ,
մեկ խոսքով կոգնեն սոցիալիզմի
կառուցմանը Խորհուրդների յերկ-
րում,—դիրիժաբլիները կուժեղա-
ցնեն մեր յերկրի պաշտպանունա-
կությունը։

3 407.

13454

14569
О.П. 13.

Н. СЕМАШКО
Даешь советский
дирижабль!

(Перев. с русского)

На армянском языке.

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ СССР.
Москва, центр, Никольская, 10.